

JORMA KURVINEN

KYMMENEN PATRUUNAA

JORMA KURVINEN

KYMMENEN PATRUUNAA

 SAGA
EGMONT

Jorma Kurvinen

Kymmenen patruunaa

SAGA Egmont

Kymmenen patruunaa

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1989, 2020 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726356892

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Olympialaisiin suomalaiset olivat valmistautuneet, eivät sotaan.

- Ryssät pelottelevat, Jokiperän miehet sanoivat vielä ylimääräisissä kertausharjoituksissa jossakin Kellon kankailla, Oulusta pohjoiseen, opetellessaan pioneeritaitoja.

- Stalinin ja Molotovin taktikkaa. Säilyttelämällähän ne ovat viemässä Vironkin.

Joku muistutti Stalinin ja Hitlerin sopimuksesta. Eivätkö ne olleet päättäneet jakaa Euroopan keskenään. Viimeksi noin vain Puolan.

- Suomi ei ole mikään Puola.

- Joku neuvotteluratkaisu siihen tulee, kun ryssät näkevät, että eivät saa tahtoaan läpi ihan pöydän yli huutamalla.

Kukaan ei viitsinyt edes mainita Terijoen hallitusta ja Otto Ville Kuusista. Oli Suomeen puuhattu kuningastakin.

Sen verran huonona tilannetta kuitenkin pidettiin, että maan sotilasjohto oli kutsunut syksyllä osan reserviläisistä ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Ja Karjalan kannasta oli linnoitettu vapaaehtoisinkin voimin jo koko kesä 1939. Jos sota syttyisi, siellä olisi se suunta, josta naapuri lähtisi kohti Helsinkiä.

Mutta sotaa ei tietenkään tulisi.

Siinä käsityksessä olivat myös Kalle Juntunen ja Heikki Korhonen vielä yhdestoista päivä lokakuuta, kun he ilmoittautuivat Kainuun miesten kertausharjoituksiin Suomussalmella.

- Helkkari, parhaaseen mettänleimausaikaan, Juntunen purnasi.

- Se voi olla, että kaatuu vielä leimaamatontakin puuta, Korhonen povasi. - Suoraan sulliksi.

Korhosen pessimismi johtui isäukon hevosesta. Sitä ei ollut saanut itse ottaa mukaansa. Mihin lienevät

määränneet. Ja minkälaiselle kuskille. Vielä heinäaikaan sille olisi ollut tuttu ostaja, joka olisi latonut rahat kouraan.

Mutta ei Korhonenkaan tosissaan uskonut sodan syttymiseen.

- Joku järki kuitenkin ...

Vasta kun venäläiset keittivät kokoon tarinan Mainilan laukauksista ja sanoivat irti hyökkäämättömyyssopimuksen, suomalaiset rupesivat uskomaan, että tosissaan ne olivat. Se tapahtui marraskuun viimeisenä tiistaina.

Keskiviikkoiltana puoli kymmenen aikaan Neuvostoliitto ilmoitti katkaisevansa diplomaattiset suhteet Suomeen, ja torstaiaamuna kymmentä vaille seitsemän sen tykistö avasi tulen Kannaksella.

Suomi oli sodassa. Ja Suomussalmi. Raatteen tien suunnasta, Likoharjulla sijaitsevalta komentopaikaltaan, luutnantti Lehto ilmoitti esimiehilleen, että rajalta kuuluu laukaustenvaihtoa.

Samanlaisia ilmoituksia tuli lähes jokaisen rajan yli vievän tien puolustajilta. Puna-armeija hyökkäsi koko rajan pituudelta. Miten valtavin voimin, rupesi hahmottumaan vasta lähipäivien ja -viikkojen kuluessa. Suomussalmen kohdalla ryhmittyneillä divisioonilla oli käsky murskata vastassaan olevat suomalaiskomppaniat ja katkaista Suomi kapeimmalta kohdalta. Suunta oli rajalta Ouluun.

Senaikaisilla teillä tämän matkan ajoi silloisella henkilöautolla kuudessa tunnissa.

Venäläisten ensimmäinen strateginen tavoite oli Suomussalmen kirkonkylä. Sitä ympäröivät vedet olivat jäätymässä panssarivoimia kantaviksi ja divisioonankomentaja Selentsovilla oli selkeä suunnitelma jatkaa hyökkäystä raskain voimin Hyrynsalmen ja Taivalkosken suuntiin.

Suomussalmi oli puristumassa Neuvostoliiton 163. divisioonan yllättävään pihtiliikkeeseen. Raatteen

suunnalta kirkonkylää kohti painoi vahvistettu JR 759 ja Juntusrannan suunnasta JR 81 ja JR 662.

Kahta viimeksimainittua vastassa oli myös toisten suojajoukkojen tavoin pahasti harventunut Joukkue Liimatainen, johon kuuluivat reservisotamiehet Juntunen ja Korhonen.

Joukkue, enää vähän toistakymmentä miestä, oli viivytyksasemissa jollakin helvetin mäellä Seppälänharjulta itään tai länteen. Kumpaan, tiesi tuskin Liimatainen itsekään. He kukaan eivät olleet nukkuneet neljää tuntia pitempää yötä ainakaan viiteen vuorokauteen ja olleet liikkeellä koko ajan. Näin vähällä lumella liikkuminen oli helppoa, oliko viittäkääntöistä senttiä. Mutta pakkanen pysytteli kolmenkymmenen pahemmalla puolella ja rasitti samalla tavalla kuin unenpuutekin.

He jokainen joutuivat katsomaan toisiaan ettei kukaan nukahtanut hankeen.

Kukaan ei ollut sanonut ääneen, että eilen oli ollut todennäköisesti itsenäisyyspäivä. Jos väsyneitten miesten mitkään laskelmat pitivät paikkaansa. Mutta sanomattakin sen jokainen tiesi. Tai sitten kaikki laskettiin väärin.

Juntunen ja Korhonen muistivat viettäneensä kaksisempiakin itsenäisyyspäiviä. Varsinkin sen jälkeen, kun olivat tulleet Kajaani-yhtiön leipiin ja muuttaneet kaupunkiin. Itsenäisyyspäivänä saattoi nukkua niin pitkään kuin halutti. Ei ollut tarvinnut nousta talliin eikä vaimon navetalle. Eikä kämppä ruvennut haaltumaan lämmityksen puutteessa. Oli kunnon kakluunit. Ja sisä vessa. Sen kun kävi yöpuvussa, paljain jaloin, lorottelemassa liiat paineet, ja jatkoi nukkumista.

Tehtaantyömiehen itsenäisyyspäivä oli semmoinen. Herroilla oli seremoniansa, mutta herrathan rakastavat niitä. Jossakin kai räniköitäänkin on esiteltävä, kun on niitä saanut.

Mutta juntuset ja korhoset nousivat vasta likellä puolta päivää. Ajoivat partaansa, kun keittiöstä kantautui jo lihapullien tuoksu. Liput liehuivat ulkona saloissa, ja kuuden aikaan illalla huipentui päivä kaikkien yhteiseksi kynttiläjuhla. Heillä tehtaan asuntotalojen miehillä oli pullo kirkasta hangessa likellä lipputankoa, jos lunta oli, tai sitten muuten niillä nurkilla. Siitä otettiin kierros tai kaksi sitten lipunlaskun aikaan.

Juntunen huokasi. Nyt olisi kunnon viinakahvi tehnyt hyvää. Se olisi varmaan kelvannut Korhosellekin, vaikka Heikki oli urheilumiehiä.

Korhonen ei muistellut menneitä. Se makasi matalassa lumenpainanteessa ja mallasi kivääriä muka hollille. Mistä lie lähikannosta potkaissut puunkappaleen tueksi aseelle.

- Kun nyt pysyis sulana ja hereillä niin pitkään, että joku tulee tuolta, Heikki huolehti puoliääneen.

- Innokkaastihan nuo ovat olleet tulossa.

Korhonen ei sanonut siihen mitään. Tummat silmät olivat vihasta tai väsymyksestä kuumeiset, kun ne tähyilivät itäpäähän. Partaiset ja likaiset kasvot olivat väsymyksestä jäykät, vain silmät näyttivät elollisilta.

Mitä kautta ryssät nyt sitten olivat tulossa päävoimillaan? Liekö tuota arvannut kukaan. Juntusrannasta ei ollut odotettu ketään. Aluksi oli puhuttu vain ratsupartioista. Mutta telaketjuilla ne ratsut liikkuiivat, joita he olivat nähneet. Eikä hän olisi nimittänyt partioksi sitä rivistöä, jota työntyti tien leveydeltä hyökkäysvaunujen edessä ja takana, luultavasti katkeamattomana jonona rajalta tänne.

Ammuntaa kuului muualtakin. Kirkonkylän suunnasta ja jostakin Raatteen tieltä päin raskaimman takaa. Vierailijat posuuttivat tykeillä. Ja konepyssyillä. Kaiken maailman telaketjuvehkeillä. Parin kolmen yön jälkeen ne eivät olisi enää riippuvaisia teitten suunnista. Jäät rupeaisivat kantamaan panssariautoja ja hyökkäysvaunuja.

Lopun alkua tämä suomalaisille oli. Joka mies sen tiesi. Mutta niin kauan pantaisiin vastaan, kun vähänkin pystyttäisiin. Jos se ei riittänyt, niin sille ei sitten voinut mitään.

Mutta kyllä se harmitti. Ainakin Juntusta. Ja hän veikkasi, että Korhostakin. Juuri kun elämä rupeaa valkenemaan, niin rajan takaa tulee joku sotkemaan sen.

- Perkele, jupisi Juntunen, - ei me kajaaniyhtiöläiset ainakaan ole heijän Leningraatiinsa hinkumassa.

Korhonen lopetti sihtailemisen.

- Hä?

- Ittekseni minä tässä vaan.

Juntunen oli hiukan nolona. Näitä nyt ei kannattanut ruveta pohdiskelemaan. Yhtä vähän kuin valittamaan kurjuuttaan. Välillä hieken kastuvat kampeet rupesivat paikallaan ollessa jäätymään. Olisi pitänyt katkoa havuja

tähän alle. Ja hakata kuoppa alunalkaen syvemmäksi, soraan saakka edes. Mutta enää ei jaksanut, ei edes heilautella itseään taaemmaksi töyrään taakse. Olisihan sieltä ehtinyt tähän asemiin, kun joku vahtia pitävä olisi hälyttänyt.

Mutta he makasivat tässä.

Liimatainen näkyi liikkuvan miehen luota toisen luokse heidän takanaan. Se pysähtyi jututtamaan jokaista, että näki ukkojen olevan hereillä. Ja muutenkin.

Juntuselle ja Korhoselle kersantti sanoi:

- Tiedättehän varmasti kumpikin suksienne paikan?

Korhonen kohottautui kyynärpänsä varaan. Se oli varmasti liikkunut maastossa sen kuin Liimatainenkin, jos kohta ei täällä päin.

Ärtyneestä eleestään huolimatta Heikki vastasi asiallisesti:

- Tuon haaralatvakuusen tyvellä ne ovat vierekkäin. Kärjet tuohon suuntaan.

- Tässä rupeaa joka mies kohta olemaan väsymyksestä sekaisin, Liimatainen puolusteli kysymystään. - Joku kun äkkilähdössä ottaa toisen sukset, niin tämä ei löydä tilalle minkäänlaisia.

- Totta puhut, Korhonen myönsi.

Liimatainen viittoi taakseen.

- Sieltä lähtee kaksi kapeaa suoraa lähes samaan suuntaan. Katsokaa kaikki toisianne, että otatte vasemmanpuoleisen, jos minulle sattuu käymään jotenkin ... Hämärämmässä niistä voi valita väärin. Oikeanpuoleinen näyttää vetävän paremmin, mutta kilometrin päässä se päättyy pirulliseen louhikkoon. Vasenta pääsee hyvään kangasmaastoon.

Miten se jaksoi huolehtia?

Liimatainen oli nukkunut tuskin sitäkään kuin he toiset. Sen vaimo oli täältä päin, rajan pinnasta olevasta talosta,

eikä kukaan tiennyt miten niille oli käynyt. Evakuointi oli jäänyt suorittamatta, kun kukaan ei ollut syvimmältään uskonut sodan syttymiseen. Rajaseudun väestö oli jäänyt venäläisten käsiin.

Jotkut onnekkaimmista olivat pelastuneet pakoon, kun olivat jättäneet kaiken omaisuutensa, lehmätkin elävinä navettaan. Mutta Liimatainen ei ollut saanut selville, miten hänen vaimolleen ja lapsilleen oli käynyt. Joku heidän kohtaamansa pakolainen oli tiennyt, että ryssät olivat tappaneet Liimataisen lankomiehen perheen.

Liimatainen lähti jatkamaan ketjua eteenpäin. Pysähtyi sitten vielä.

- Jos sieltä tulee panssariauto ensimmäisenä, niin ei ilmaista itseämme. Ja jalkaväkikin päästetään aivan suoran tuohon päähän. Turpeenaho on lähimpänä tietä. Suojataan me toiset sen irrottautumisesta, kun sieltä tulee lähtö.

Turpeenaholla oli joukkueen ainoa konepistooli. Kangas kaartui tuolla oikealla lähemmäksi tietä, konepistoolin kantomatkan sisälle. Siellä heillä oli suurimmat mahdollisuudet sekä tehdä ruumiita että joutua sidotuiksi.

- Miten pitkään tässä on tarkoitus viipyä? Korhonen kysyi.

Liimatainen katsoi heihin. Hänen äänessään ei ollut edes tekoreippautta, kun hän vastasi:

- Ei tähän maalitauluiksi jäädä. Pääasia on, että venäläiset tietävät olevansa jyvällä. Hidastaa se pikkuisen niitten kiihkeitä vauhtia.

Liimatainen kuunteli ääniä tien suunnasta ja jatkoi sitten eteenpäin.

- Tällä menolla ollaan muutaman päivän päästä Hyrynsalmella, Korhonen sanoi katkerasti. - Pitäisihän ne pysäyttää ...

- Minkä sinä hyökkäysvaunuille voit sulin käsin?

- Missä kaikki muut ovat? Korhonen kiihtyi. - Pitäis kai tämän kiinnostaa toisiakin.

Juntunen oli kuulevinaan telaketjun ääntä. Hän kurkotteli vihollisen tulosuuntaan ja sanoi olkansa yli:

- Ovat ne tulossa jossakin. Mutta eivät ne noita ehdi pidättelemään.

Korhonenkin sai korviinsa lähestyvän vihollisen ääniä.

- Isolla joukolla sieltä tullaan taas, hän irvisti. - Monen hyökkäysvaunun voimalla ... Ja herrat vakuutti viimeiseen asti, että sota ei syty. No, uskothan se sinäkin apujoukkoihin ...

Vihollista ei vielä näkynyt. Juntunen piti katseensa aukion reunassa. Siinä paikassa jossa tie putkahti männiköstä näkyviin.

- Niin uskot itteki, hän sanoi. - Mitä muuta suomalaisella on, mihin uskoa, ko toisensa? Oltiinpa sitten herroja tai narreja.

Korhonen olisi voinut lisätä, että Yläkerran Isäntään. Mutta hän ei halunnut loukata toveriaan, jonka tiesi kirkossa käyväksi mieheksi. Häntä itseään oudoksutti ajatus huudella Jumalaa mukaan tähän revohkaan. Kai se tiesi itsekin kummalle puolelle tässä asettuu.

Nyt kuului telaketjun ääni aivan selvästi ...

- Matalina, pojat! kulki Liimataisen sana ketjua pitkin.

Ruman ja pelottavan näköinen kolossi jyrräsi näkyviin männikön katveesta. Likainen lumi ja jää peittivät sitä. Torni liikkui, kun sotakone pysähtyi aukion laitaan: miehistö tarkasteli maastoa.

- Toinen! Korhonen ähkäisi.

Tämä oli nyt kai jonkinlainen panssariauto, Juntunen arvioi. Konekiväärin piippu pisti esiin yhdestä aukosta. Mitään torneja ei ollut. Eikä telaketjuja. Paksut renkaat vaan. Ja kettingit. Mutta joka puolella vahvat teräslevyt suojana.

- Helppoahan se nuilla on, Korhonen sähähti. - Istuvat saatana rautakopissa ja paahtavat konekivääreillä.

Juntunen nyökkäsi vakavana. Heidän joukkueellaan oli kokemusta kohtaamisen epätasaisuudesta. Saralammen Tuomas oli toissapäivänä saanut hyökkäysvaunusta tarpeekseen.

»Minulle riittää pakojuokseminen», hän oli manannut.
»Jossakin ne täytyy pysäyttää ...»

Tie oli kulkenut metsämaaston halki. He olivat olleet harjanteella vain parikymmentä metriä tiestä, sukset valmiina vihaiseen lähtöön. Tarkoitus oli iskeä vihollista rajusti ja nopeasti. Paraskätiset miehet varsikranaateilla, Turpeenaho konepistoolilla ja he toiset torrakoilla.

Hyökkäysvaunu oli tullut ensimmäisenä. Juntunen ei vielääkään ymmärtänyt miten sen miehistö saattoi nähdä olemattoman pienistä rei'istä niin tarkasti.

Helveti oli puhjennut samalla hetkellä, kun vihollinen oli havainnut heidät. Harjannetta suolattiin konekiväärillä ja ties monellako muulla aseella. Riihelän veljekset ja Mustajärvi kaatuivat heti. He olivat Saralammen Tuomaan kansakoulukavereita, samalta kylältä. Tuomas nousi vihan vallassa eikä varmasti edes kuullut Liimataisen karjumista.

Jotenkin se pääsi ihan hyökkäysvaunun viereen.

Kumpikin Tuomaan käsikranaateista räjähti tankin tornin juuressa. Niillä ei ollut sen kummempaa vaikutusta, hyvä kun Tuomas ei itse haavoittunut sirpaleista. Sen jälkeen Tuomas yritti osua kiväärillä tähtäysaukkoon, mutta hän oli tuskin ennättänyt ampuä ensimmäistäkään laukausta, kun pikakiväärisarja repi häneltä rintakehän hajalle.

Juntunen oli nähnyt, miten tankki runnoi Tuomaan ruumiin alleen tiensyrjään.

- Tietävät olevansa valtiaita, Korhonen vuodatti sappeaan, kun vaunut lähtivät liikkeelle. - Eläis perkele niin pitkään, että näkis edes yhden liekeissä!

Liimatainen oli sanonut, että panssarin läpi pääsi suorasuuntaustykillä. Semmoisellakin, joita suomalaisilla oli.

Heillä ei sellaista kuitenkaan ollut.

- Älkää näyttäkö itseänne! Liimatainen viestitti ketjua pitkin, kun sotakoneet pysähtyivät aukion toisella laidalla. - Tulee sieltä jalkamiestäkin.

Jalkamiehiä kai odottelivat panssaritkin. Ne jyrräsivät edestakaisin aukean poikki vievällä tiellä kuin osoittaakseen salaa katsoville suomalaisille, kuka oli herra näillä main.

- Ajakaa pojat, Korhonen sihisi. - Ajakaa niin saatanasti. Kuluu siinä polttoainetta teilläkin.

Sitten alkoi näkyä Liimataisen lupaamia jalkamiehiäkin. Ne etenivät kuin kotinurkillaan. Edessä tuli kärjentapainen tiedustelijoineen, mutta toiset olivat melkein persuuksissa kiinni.

- Siinä maassa miestä riittää, Korhonen jurputti. - Ja tavaraa.

Tulijoilla näkyi paljon konetuliaseita. Ne olivat varmasti pirullisia kannettavia, mutta tulivoimaa riitti. Eikä naapurissa säästelty patruunoita - eikä sen puoleen miehiäkään. Ratsun selässäkin päästelivät tulemaan päin asemia. Järjetöntähän se oli, mutta pelkureiksi näitä ei voinut sanoa.

Juntunen irvisti. Se hyvä puoli tässä tietysti oli, että unet karisivat mielestä, kun katsoi kilometrin mittaista rivistöä, jolla ei näyttänyt loppua olevankaan. Eikä tällä hetkellä ollut vilukaan. Koko keho veti pikemmin hieken.

Liimatainen oli valinnut asemat oikein. Suon jälkeen nousevaa kangasta venäläiset eniten epäilivät. Molemmat lihamyllyt pysähtyivät siellä tarkistamaan tilannetta.

Sitten ne avasivat tulen niin äkkiä, että Juntunen säpsähti. Mutta vihollinen roiski vain varmuuden vuoksi.

Luultavasti johonkin pensaiksoon, jonka epäilivät kätkevän suomalaisia.

Nyt oli tehtävä niin kuin Liimatainen oli sanonut. Jarruteltava ryssien vauhtia sen kuin näillä voimilla voitiin. Eivät ne naapuritkaan kaikki henkeään ihan tyrkyllä olleet. Koko marssirivistö pysähtyi suojautumaan heti ensimmäisten laukausten kajahtaessa.

- Sillä tavalla! Korhonen yllytti. - Siinä se aika kuluu.

Tielle jäi miehiä pystyyn sinne tänne, upseereita tai politrukkeja. Tarkkakorvaisimmat kuulivat mistä aseesta oli kysymys - ja myös sen että vastaan ei ammuttu minkäänlaisella vintohkalla.

Punaupseerit karjuivat joukkonsa liikkeelle. Juntunen ajatteli, että väsyneitä miehiä ne olivat nuokin. Tai ainakin kyllästyneitä. Mistä lienevät lämpimästä etelästä tulleet tänne tämmöisiin pakkasiin.

Vähitellen vihollisjoukkoon tuli jonkinlaista etenemisjärjestystä ja matka jatkui. Kunpa nyt Turpeenaho maltaisi hillitä liipaisinsormiaan tarpeeksi pitkään ...

Panssarikärki kyllästyi odottamiseen. Toinen puimuri palasi metsän sisältä aukion reunaan. Pyörähti siinä taas menosuuntaan. Mutta jäi paikoilleen.

- Tuonkin saatanan piti tulla vielä takaisin, Korhonen kauhisteli. - Siitä ei ole kuule monta metriä Turpeenahoon.

Sitä Juntunenkin oli jo laskenut mielessään.

Liimataisen hermot kuitenkin pitivät. Hän ei antanut Turpeenahon avata tulta, vaikka hyökkääjien kärki ohitti jo heidän ampumasektorinsa.

Panssariautokaan ei ollut kuin hoputtamassa omiaan. Jalkamiehet joutuivat antamaan sille tietä, kun se lähti liikkeelle kohti keulaa.

- No niin, Korhonen helpottui. - Nyt, pojat! Minulla on yksi korkealakkinen huutaja hollilla.

Käsky oli, että Turpeenaho avaa tulen.

Juntunen valitsi tieltä mielestään upseerin ja seurasi miestä aseellaan. Turpeenahon konepistoolin yhtäkkinen ääni hätkähdytti kuitenkin niin paljon, ettei hän ollut varma osumisesta. Maihin siellä menivät elävätkin.

Mutta ennen kuin se tapahtui, joukossa syntyi melkoista sotkua. Pahiten iski aukkoa konepistoolin tuli, mutta oma tehonsa oli kivääreilläkin. Miestä kaatui pitkin tiesuoraa. Koko joukko joutui etsiytymään aseisiin, ja metsän reunassa syntyi sekasotkuinen tungos, kun mahdollisimman monet yrittivät palata puiden suojiin.

Hyvä kuri niillä oli. Ja miehet sotilaita. Juntunen kaivoi vasta toista kampa patruunakotelosta, kun oksat jo rupesivat katkeilemaan heidän ympärillään pikakiväärisarjan pöllyyttäminä.

- Pijä päätäs matalalla, Heikki! Juntunen varoitti. - Piru kun ampuvat tarkasti.

- Totta kai, kun on mies joka metrille ja joka toisella konepyssy. Siinä tulee väkiselläkin kuulaa joka paikkaan.

He olivat vihollista viivyttäessään joutuneet toteamaan, että venäläisten tulivoima kasvoi joka kerta. Rajan takaa virtasi yhä enemmän miehiä samaan aikaan kun heidän oma vahvuutensa hupeni uhkaavasti. Kun maantiellä nyt parveilevat tajuaisivat, miten pieni joukko täällä ärhenteli, ja lähtisivät tulemaan suoraan, he eivät näillä aseillaan niitä torjuisi.

Mutta venäläiset vierastivat metsää. Tämän vahvuisessa lumessa riskit miehet liikuivat suksittakin, mutta synkkä metsä ei ollut aron poikien ominta aluetta. Sitä paitsi ne olivat saaneet Turpeenahon laidalla niin pahasti siipeensä, että joukon johtajat kuvittelivat todennäköisesti törmänneensä isompaankin vastukseen.

Juntunen hymähti mielessään. Eivät kyllä kuvittelisi kauan. Sieltä rämisteli panssarikärki jo takaisin, ja tänne

saakka kantautuvat terävät komennot kertoivat upseerien ottavan tilanteen haltuunsa.

- Eikä jumaliste edes miinan miinaa, Korhonen sadatteli katsellessaan, kun hyökkäysvaunu ja panssariauto ilmestyivät näkyviin ja pysähtyivät paikalle, josta ne saattoivat tulittaa jalkaväkimiesten osoittamaa maalia. - Sen kun ajelevat miten tykkäävät. Niin ku meitä ei ois olemassakaan.

- Irrottautuminen!

Sana tuli Liimataisen suunnasta, mutta kukaan ei liikahtanut minnekään, ennen kuin vasemman laidan viimeinen mies käännähti kuopastaan syöksymään kohti suksiaan.

Molemmat rautajyrät tulittivat vimmatusti Liimataisen ja Turpeenahon maastoa. Jalkaväki teki saman pikakivääreillä.

- Pääsisivät nyt pojat lähtemään sieltä, Juntunen huolehti kun he tulivat suksilleen ja kääntyivät vielä ampumaan panssarivaunujen suuntaan.

- Ainakin ne nousivat juoksemaan harjanteen suojaan.

Niin oli Juntunenkin ollut näkevinään ennen kuin ponnahti jättämään oman kuoppansa. Hän laukaisi vielä kerran, vaikka muutamalla kiväärillä tulittaminen oli pikemmin moraalista toimintaa kuin vihollisen lamauttamista. No, ei sieltä sentään ihan pystyssä juostu perään.

- Liimatainen ja Turpeenaho mukana!

Sitten mentiin.

- Vasemmanpuoleinen reikä! Liimatainen karjui vielä varmuudeksi.

Metsän sisällä oli jo hämärää. Hyvä kun vasemman aukon huomasi. Ensimmäisenä meneville miehille suunnanmääritys saattoi olla hyvinkin tarpeen.

Venäläiset ampuivat vimmatusti, mutta tuli jäi harjanteen tuolle laidalle.

- Eivät tule nytkään perässä, joku väitti.
- Onneksi, Korhonen jupisi Juntusen kannoilla. - Tässä lumessa riski mies juoksee pikakiväärin kanssa harjanteelle hetkessä.

Sitä Juntunenkin oli pelännyt. Selässä oli ilkeä tunne. Niin kuin lihakset olisivat odottaneet pikakiväärisarjaa.

Myötämäestä huolimatta vauhti ei ollut kaksista. Liikkeelle syöksähtäessään tunsu miten kohmeessa oli. Jalat ja kädet ihan vieraat - kuin lainassa joltakin, joka ei ole eläissään hiihtänyt. Kai siihen oli osuutensa väsymykselläkin. Samanlainen humalainen olo tuli aina ennen keväisin uitoissa, kun poikasen voimilla sinnitteli hereillä vuorokausikaupalla.

Joukkueen viuhka kokoontui yhdelle ladulle. Viimeisten miesten hiihto helpottui, ja välimatka tiehen kasvoi koko ajan. Siellä oli ampuminen loppunut. Mutta vihollinen ei pääsisi liikkeelle vielä aikoihin. Sillä oli kaatuneensa ja haavoittuneensa, ensisidettä ja harsoa siellä juoksutettiin.

Olisihan se ryssä pidetty aisoissa, jos olisi ollut aseita ja miehiä. Tankkejakin vastaan edes kymmenkunta kantopommia miestä päälle. Ja pari pikakivääriä joukkuetta kohti. Mutta köyhässä maassa oli aina sama tilanne: selviytyäkseen tästä vuodesta piti syödä jo seuraavan eväitä. Eduskunnassa oltiin säikähdyksissä pulavuosista eikä älytty kysyä Kajaani-yhtiön neuvoa. Niilo Kanto olisi varmasti ehdottanut aseiden ostamista. Ja Välimaa ja Weckman kannattaneet.

Samassa tultiin takaa suksille. Korhonen perkele! Väsyksissä oli urheilijakin, ei se muuten tuolla tavoin ... Juntunen oli astumaisillaan ladulta syrjään sanoakseen, että hiihdetään toisessa järjestyksessä, mutta samassa avattiin tuli heidän oikealta puoleltaan. Koko letka löi maihin.

- Matalana! Liimatainen karjui. - Kävikö miten?
- Ei vielä mitenkään, joku tulkitsi yhteisen hiljaisuuden.

- Mistä ne oikein ampuvat?

Ei se ihan läheltä voinut olla. Juntunen ei ainakaan nähnyt aavalla suolla ketään.

- Minä olen näkevinäni pikakiväärin tai jonkun semmoisen suuliekin tuolta mäeltä, kärjessä oleva mies väitti.

Juntunen ei semmoista erottanut. Ladunavaajalla taisivat olla hermot sen verran tiukalla, että mies rupesi näkemään omiaan.

Mutta joku toinen vahvisti:

- On siellä kaksikin. Katsokaa tarpeeksi ylhäältä!

Alkava pimeä latisti jo maaston. Muotoja ei nähnyt tarkasti, ääriiviivat sulautuivat hämärään.

Oikein kun terästi katseensa, näki tosiaankin jotakin, jonka saattoi kuvitella konetuliaseen suuliekiksi. Se oli hämmästyttävän korkealla. Siellä täytyi olla iso mäki, ehkä niitä louhikoita, joista Liimatainen oli varoittanut.

Nyt kersantti nousi pystyyn.

- Eivät yllä tuolta saakka, hän arvioi. - Jos näkevätkään.

- Uskovat yltävänsä, joku muistutti, mutta nousi hänkin toisten tavoin suksilleen.

- Jarrutella ne meitä yrittävät, Liimatainen laski. - Sitoa tähän suojautumaan siksi aikaa että niitten kärki yltää ampumaetäisyydelle. Milloinka lienevät lähteneet koukkaamaan metsän kautta.

Kersantti työntyi ladulta sen viereen umpiselle. Katsoi taakseen.

- Tuutko Korhonen kaveriksi kärkeen! Mennään kilometri pari sen verran lujempaa, ettei jouduta ainakaan noitten pussiin.

He hiihtivät ladun sivua letkan keulaan ja alkoivat vuorotella ladunaukaisijana. Kolmantena oli aina joku heistä muista, mutta lyhyeksi jäi vuoro, sillä Liimatainen änkesi kohta taas itse ensimmäiseksi.

Juntunen ymmärsi joukkueenjohtajan huolen. Näin kauas maantiestä uskaltautuneet ryssät olivat taistelijoita, jotka mieluummin jätti nyt kohtaamatta. Olihan siellä metsää, lunta ja pimeyttä Venäjänmaallakin. Joku se sielläkin oli kaatanut sahatavaran, jota ryssät dumppassivat Eurooppaan niin että Suomen sahat kävivät vain yhtä vuoroa, jos sitäkään. Eivät kai ne samoilla leveysasteilla elävät ihmiset olleet talvimettässä sen avuttomampia kuin suomalaisetkaan.

Näin väsyneet varsinkaan.

Juntunen tunsu, että alkoi mennä piippuun tahdonvoimasta huolimatta. Tai sitten rupesi juuri tahdonvoima loppumaan. Ponnistaminen oli täysin mekaanista. Hän vain hoippui eteenpäin latua. Ajatteleminen mitään. Katsomatta sen enempää eteenpäin kuin sivuilleenkaan. Arvioimatta suuntaa.

Uupumuksen tajusi heti kun joutui kärkeen. Helvetti, hyvä kun ei hiihtänyt päin petäjää. Hetkeksi jaksoi valpastua, mutta sitten otti turtumus taas vallan. Suunta sai olla mikä tahansa. Kai Liimatainen katsoi mihin mentiin. Ja jos ei katsonut, niin siitä vain ... Helpotus kai olisi hiihtää suoraan väijytykseen. Loppuisi tämä reuhtominen ... Ja häneltä ei jäisi akkaa eikä lapsilaumaa. Tämän joutilaampaa lähtijää ei juuri ollutkaan. Yhtä hyvinhän olisi voinut susi syödä pienenä, niin kuin Korhonen tapasi sanoa.

Korhonen tämän kestäisi. Tämä oli kovien miesten leikkiä. Tämmöisiä juntusia ei tänne olisi pitänyt tuoda ollenkaan. Haitaksi he olivat enemmän omille kuin vieraille.

Suomalaiset rahjustivat suon yli. Ja työntyivät metsäänkin niin pitkälti, että Liimatainen uskoi heidän jättäneen vihollisen. Eivät ne lentämällä kulkeneet nekään.

Sopivassa kuusikossa kersantti ilmoitti tauon.

- Sen verran, että poltetaan tupakat ... Meillä on matkaa kolmisen kilometriä paikalle, jossa tehdään tulet. Sinne

saakka pitäisi jaksaa.

- Voi tehdä tiukkaa tuolla vauhilla, joku huomautti raskaasti hengittäen.

- Ei meillä enää ole mitään kiirettä, Liimatainen rohkaisi.
- Ne ovat varmaan yhä siellä louhikossa, minä halusin vain varmistaa ettei jäädä minkään pitemmälle ehtineen osaston liskuun.

Miehet nyökkäsivät. Liimatainen kai tiesi mitä tehtiin. Oli se nähty jo tähän mennessä.

Nytkin kersantti seisoskeli suksillaan sauvoihinsa nojaillen, kun he toiset olivat lysähtäneet istumaan miten sattui heti tauko-sanat kuullessa. Liimatainen varmisti ettei ainakaan hän nukahtaisi. Ensimmäisillä tupakoimattomilla miehillä oli jo silmät kiinni. Juntusesta näytti, että Korhosellakin.

Hän ei tupakoinut säännöllisesti. Joskus ei päiväkausiin. Mutta täällä nyt oli sama mitä myrkyä veti sisäänsa pysyäkseen pakkasessa hereillä.

- No niin, lähtäänkö sinne tulentelepaikalle!

Juntunen oli torkahtanut silmänräpäyksen ajaksi. Tupakka oli pudonnut holkista, ja Liimataisen sanat kuuluivat kuin jostakin kaukaa.

Oli pirunmoinen tuska repiä itsensä pystyyn ja suksille.

- Pojat, jumalauta, näin tehdään Kajaaniyhtiössä! joku yllytti itseään ja kamposi ruhonsa ylös. - Uitto vasta alussa ja miehet puhuvat nukkumisesta.

Liimatainen katsoi, että jokainen mies oli suksilla ase ja reppu mukanaan. Sitten lähdettiin.

Maa nousi rämeeltä melko pystynä mäelle, ja sitä kohti he etenivät pimenevässä illassa. Yhdeltä sivulta törmä oli hyvinkin jyrkkä. Hyökkääjälle ainakin. Ja mikä parasta, pohjoisen ja koillisen suunnassa kulki mäen ohi soliseva puro. Ainakaan siltä suunnalta heitä ei yllätettäisi ihan helposti.

- Otetaan täältä vedet pakkeihin, niin ei tarvitse sulatella lumista, Liimatainen sanoi. - Mutta varovaisesti. Yksi mies menee kiville ja täyttää pakit kaikille. Siinä on jäistä ja liukasta.

Toiveikkaan reipastumisen saattoi aavistaa koko joukosta, kun he nousivat pakkeineen törmän päälle ja alkoivat potkia lumen keskelle asentopaikkaa jonkinlaiseen puolustusmuotoon.

- Täällä tullaan toimeen yhdellä vartiomiehellä, kersantti laski. - Mutta otetaan vain puolen tunnin vartiovuorot, niin jokainen jaksaa pysyä sen aikaa hereillä. Ennen sitä kumminkin juodaan lämmintä ja syödään jotakin.

Juntunen ja Korhonen keittivät rautaisannosten lopuista pöperön toisessa pakissa ja pari kupillista kahvia toisessa. Huomiseksi ei jäänyt kuin vanikkaa, mutta kuka tiesi kenelle tuli koko huomista. Ja kai he omia joukkoja yrittäisivät huomenna tavoitella, jos niitä missään oli enää jäljellä.

Korhosen käytyä katsomassa etäämpää, miten heidän tulensa korkeiden kuusien keskeltä näkyi, nuotioon lisättiin reilusti puuta. Lämpö ja ruoka rupesivat sulattamaan miehistä pahimman kohmeen.

- Saunaan kun joskus vielä pääsisi, Turpeenaho unelmoi.

Saunan lämpö olisi ihan vielä erilaista. Koko mieheen ja lihaksiin leviävää. Sen verran kuitenkin lämpeni tässäkin, että uni rupesi saamaan lopullisesti vallan.

Juntunen ei aikonut vielä nukahtaa. Kahvikin oli juomatta. Mutta kiinni hänen silmänsä olivat painuneet, kun jonkun sanat tavoittivat tajunnan.

- Herra jumala, katsokaa, pojat, tuonne taivaalle!

Kun Juntunen kääntyi siihen suuntaan, hän näki iltataivaan muuttuneen punakeltaiseksi.

Miehet tuijottivat kauhistuneina liekkejä, joiden roihahtelun saattoi aavistella taivaalla poimuilevista

väreistä. Punaista vasten nousi illan pimeyttäkin mustempia savupilviä. Tulet yltivät korkealle.

- Suomussalmi palaa, Turpeenaho sanoi karheasti.

Pitkään aikaan kukaan ei jatkanut siihen mitään.

Useimmilla heistä oli siellä sukulaisia tai läheisiä ystäviä. Juntusella ja Korhosella heidän paras kalakaverinsa.

Liimataisen ääni kuulosti paksulta:

- Siellä on Kari ollut pakon edessä.

Kaikki he olivat kuunnelleet taistelun ääniä.

- Hyvä kun ehtivät pistää tuleen, Korhonen sanoi. - Ei jäänyt lämmin kylä ryssille.

Juntunen ajatteli tilannetta eteenpäin. Seuraavana palaisi todennäköisesti Hyrynsalmi. Viimeksi heidän joukkueeseensa käskyä tuonut lähetti oli kertonut hyökkäysvaunujen tulittaneen kapeikkojen rannoilta järven jäätä. Ne yrittivät nostattaa avannoista vettä päälle ja nopeuttaa jäätymistä. Lähetin mukaan laaka-ammukset olivat kimmonneet jään pinnasta reikää tekemättä. Mutta näillä pakkasilla jäät rupeaisivat kantamaan tankkeja viimeistään kolmen neljän vuorokauden kuluttua.

Ja silloin peli olisi selvä. Eilen oli saatettu viettää Suomen viimeistä itsenäisyyspäivää.

Ääneen Juntunen sanoi:

- Mitenhän tässä käy?

Liimatainen pyyhki nuotion nostattamaa hikeä otsaltaan.

- Sitä ei taida tietää kukaan ... Kersantti katsoi häntä silmiin. - Mutta täpäällä tämä on.

Lysoli haisi koulurakennuksen jokaisessa huoneessa. Haju tuntui käytävälläkin, vaikka ovi oli jatkuvasti auki. Miehistä tuntui helpottavalta, kun heitä karjaistiin valmistautumaan siihen tai siihen. Pääsi raikkaaseen lokakuun ilmaan ja useimmiten vielä pois kylältä, jonnekin metsän kätköön.

Ensimmäinen viikko oli mennyt sotilaallisissa höpöttelyissä, sulkeisissa ja muussa kasarmimeiningissä. Kivääreihin nyt oli sentään tutustuttu, sen mitä niitä sattui saamaan. Pioneerikomppania ei kuulemma ollut mikään taisteluyksikkö, tärkeimmästä päästä ainakaan; se sai tyytyä siihen, että ase oli joka kolmannella miehellä. Holappa oli saanut jakotilaisuudessa jonkun sotaherran kimppuunsa, kun meni sanomaan, että heille TVH:n miehillehän tämä oli entuudestaan tuttu systeemi: yksi oli tekevinään jotakin ja kaksi piti herroja silmällä.

Huumoriksi Holappa sen tarkoitti, mutta täällä ei naureskeltu rivissä. Komppanianpäällikkö kuulemma kuvitteli, että sota oli tosissaan tulossa, ja otti pyssynpuutteet vakavasti.

Kukaan toinen tuskin uskoi, että asiat menisivät niin pitkälle. Hirvikankaan Perttukin säesti Holappaa:

»Pistetään kiviä reppuun ja moukutetaan sillä ensimmäistä ryssää. Kai ne ymmärtävät siitäkin, että nyt me ollaan vihaisia.»

Vasalan Otto, joka oli separaattorikauppias ja monen konemerkin asiamies, ja jolla oli sukulaisia Helsingin rahamiespiireissä – joku autokauppiaskin – tiesi varmasti, että sotaa ei tule.

»Meillä ei ole valtio edes varannut polttoainetta autoihin ja sotakoneisiin siltä varalta. Serkkupoika sanoi, että kusessa ollaan muutamassa viikossa, jos laivojen tulo keskeytyy.»

»Mitä tuo nyt takaa», Aaltosen Mane oli jarrutellut.

»Eihän meillä ole leipääkään omasta takaa koko talveksi», Hirvikankaan Perttu oli laskenut. »Muistelkaapa Päätalon Matiaksen maantieteentuntia!»

Aaltosen Mane oli käynyt kansakoulunsa muualla, etelässä. Mutta hänkin tunsu Päätalon vanhanisännän tarpeeksi hyvin voidakseen kuvitella tilanteen.

Matias oli ollut ensimmäinen jokiperäläinen, johon Mane oli tutustunut. Heidän muuttokuormansa oli seissyt kirkonkylällä sen aikaa, että äiti ja isä saattoivat ostaa kaikkein välttämättömimmät ruokatarvikkeet kaupoista.

Siinä oli ollut tylsää roikoilla uteliaitten tirkisteltävänä. Kenenkään muuttokuorma kun ei ole kunniakoroke. Vanhat mööpelit näyttävät todellistakin rähjäisemmiltä kuorma-auton lavalla kaikkien pakkilaatikoitten, kukkatelineitten, saavien ja vesifiikusten keskellä.

Mane oli vaistonnut ikäistensä kirkonkyläläispoikien huvittuneisuuden. Veljiensä vastaväitteistä piittaamatta hän oli nostanut uuden polkupyöränsä kuormasta. Se oli saanut ympärillä tirkkuneet pikkujätkät hiljaisiksi. Varsinkin sen jälkeen, kun Mane oli ottanut hyvän vauhdin ja ajanut kapeaa sillankaidetta pitkin tien poikki virtaavan puron ylitse.

Hän oli ollut jo ajamassa takaisin kuorma-autolle, kun vanha maalaisisäntä pysäytti hänet. Mustassa liivipuvussa, hattu päässä kesäkuumalla. Paksut kultaiset kellonperät antoivat ukolle arvovaltaa koko vatsan leveydeltä.

Mane pani merkille, että kirkonkylän juipit antoivat isännälle tietä. Ja häipyivät lähietäisyydestäkin.

– Mihin sitä te olette muuttamassa? Jokiperälle vai?

Mane oli ollut kysymäisillään, että hittojako se vieraisiin kuului. Jokin isännässä sai kuitenkin pitämään kielensä kurissa.

– Jokiperälle.

– Juhanin Esterin poikia.

Se ei ollut kysymys, vaan toteamus. Isännän katse käväisi auton lavalta roikkoavissa velimiehissä. Tunsu se heidät nenän muodosta. Siitä huolimatta Mane oli korjaamaisillaan, että ei kun Veertin Esterin poikia. Mutta viime hetkessä nousi mieleen äidinisä, pappa-vainaa. Sen nimi oli ollut Juhani. Ja sen mökkiin he olivat muuttamassa. Tämä äijä nyt ei isästä mitään tiennyt.

Vaikka saattoi tietääkin.

Ukon katse kulki arvioivana uudessa polkupyörässä.

- Ja on pelit ja vehkeet, isäntä narisi.

Mane kuunteli äänen sävyä.

- Niin on. Haluatteko nähdä kuitenkin? On se minulla lompakossa.

Ukko arvioi jo muuta muuttokuormaa.

- Mitäpä minä niistä ... Kenenkään kuiteista. Vahinko vaan, että se oli juuri Esterin sakki, joka muuttaa meidän perälle. Eikä Irjan tai Orvokin ... Isäntä kieräytti päätään. - Näillä on ihan tarpeeksi sanomista Jokiperästä täällä muutenkin.

Se oli heidän ensimmäinen tapaamisensa Päätalon Matiaksen kanssa. Jo senkin perusteella Mane olisi pystynyt kuvittelemaan koulun johtokunnan puheenjohtajan pitämän 'maantietotunnin'. Ja oli siitä kerrottu. Opettaja oli erehtynyt märehtimään että Suomi on »pieni ja köyhä», ja ukko oli kuullut sen koululaisilta. Seuraavana päivänä Matias ripustutti opettajalla Euroopan kartan telineeseen ja sitten katsottiin montako asukasta missäkin mahtoi olla kilometrilleen.

»Sen köyhyydestä puhumisen opettaja voi säästää sosiaalilautakunnalle», Matias oli raivonnut. »Täällä kasvaa leipää vaikka ulos myytäväksi, kun lopetetaan vokineminen hallasta ja köyhyydestä ja raivataan suot pelloiksi. Mutta ei se sillä lailla tapahdu, että lukeneet ihmiset menettävät ensimmäisinä meistä rohkeutensa. Tämän kokoinen kansa

pystyy näin laajassa maassa olemaan vapaa ja riippumaton, jos meistä itsestä on siihen.»

Nyt miehet tiesivät, että vilja-asioissa oli nukahdettu ihan samalla tavalla kuin polttoaineissakin. Mutta niistähän ei puhuttu.

»Eikä kärsikään puhua», Vasalan Otto arvioi. »Tilanne on se mikä on. Nyt on pakko tulla toimeen sillä mitä aitassa on.»

»Eikä keneltäkään kannata odottaa apua», Hirvikankaan Perttu kirosi. »Me ollaan yksin ja pärjätään omalla porukalla tai sitten ei.»

He pystyivät puhumaan keskenään melko huolettomasti, kun harjoituksia ja oppitunteja vetivät usein aivan tavalliset reservin aliupseerit, milloin eivät olleet itsekin omassa koulutuksessaan ja sakki harjoittelemassa jonkun pioneerikoulutuksen saaneen korpraalin johdolla. Upseerit tulisivat kuulemma muutamaa päivää myöhemmin, kun löydettiin pioneerikoulutuksen saanutta päällystää.

»Eikä niin väliksi vaikei löydetäkään», Holappa tulkitsti tilanteen. »Me tyydytään kyllä tähän Savilaaksoon.»

Heidän joukkueensa varajohtajaksi nimitetty reserviläiskersantti oli siviiliammatiltaan kirjapainomiehiä, faktori. Mutta saanut sotaväkiaikana pioneerikoulutuksen ja hallitsi hommat. Savilaakso oli sitä paitsi järkimiehiä, jos jokiperäläiset nyt mitään ymmärsivät. Kersantti otti selvää harjoittelumaaston omistavilta isänniltä mihin nämä olivat suunnittelemassa valtaojaa ja mitä aluetta raivaamassa pelloksi. Harjoitukset suoritettiin ojalinjassa ja kannokossa milloin käsiteltiin räjähdysaineita. Kaikki oppi saatiin, mitä tarvittiinkin, ja samalla avattiin veto-oja suolle ja posauteltiin kannot taivaalle pellonraivokselta.

»Ei mene aika ihan hukkaan», Savilaakso perusteli.
»Minä olen niin paljon työväenaatteen mies, että mihinkään sotaan en usko. Sota on kaikkea sitä vastaan, mitä

sosialismi edustaa. Meillä on sitä paitsi sopimus Neuvostoliiton kanssa. Mutta isännät täällä tarvitsevat veto-ojaa eikä teillekään tee pahaa oppia käyttämään nykyajan voimaa omilla pellonteoksillanne.»

Hukkahommaa se ei ollut muutenkaan. Eräskin lämmin leipä ja ylimääräinen maitolitra ilmestyi salaperäisesti jostakin joukkueen muonitukseen.

Toisten yksiköitten miehet siitä nakkelivatkin, mutta se loppui siihen, kun Savilaakso iski heti takaisin:

»Ei kai se voi olla sen luvattomampaa kuin metsästysmajan pystyttäminen herroillekaan.»

Joukoista oli koottu miehiä johonkin semmoiselta haaskahtavaankin tarkoitukseen. Eivätkä ensimmäiset olleet edes kelvanneet. Piti olla ammattikirvesmiehiä, jotka saivat aikaan herrojen silmää ilahduttavaa jälkeä.

Eivät nämä mitään isoja asioita olleet kai kumpikaan. Monenlaisia talkoitahan sitä on Suomenmaassa pidetty vuosikymmenien ja -satojen aikoina. Jokiperäläisistä koostuvalle joukkueelle oli paljon tärkeämpää, että sovittiin niin mukavasti yhteen Savilaakson kanssa.

»Ikämme käyneet kädenvääntöä kirkonkylän paremman väen kanssa, niin ois tuo mukava olla ees näissä sotahommissa samalla puolella, joukkue ja johtaja», Hirvikankaan Perttu perusteli.

Mane pani sen oikein merkille. Olisi vielä joku vuosi sitten ihmetellytkin, mutta rupesi jo tuntemaan peräläiset. Oli sillä silti painavuutta, Pertun lausunnolla. Se oli Päätalon jälkeen Jokiperän suurimman talon poika, jolla olisi luullut olevan vähiten vieraudentunteita kirkonkyläläisten suhteen.

Mutta ehkä ne olivat, hirvikankaalaiset, joutuneet kirkonkyläläisten kanssa vastakkain joskus isojaon aikaan tai sitä edellisillä vuosisadoilla ja Perttu vain jatkoi sitä. Aaltosilla oli ollut hankaluuksia tiestä hirvikankaalaisten